

En sammanfattning av Jane Horneys liv

GÖRAN PERSSON, 20 oktober 2017

Om Jane Horney hade levt idag hade hon varit 99 år gammal. I verkligheten blev hon bara 26. På natten den 18-19 januari 1945 avrättades hon av danska motståndsrörelsen i något som kallades för ”berättigad krigshandling”. Jane anklagades för att vara angivare, spion och arbeta för tyska intressen. Hon förtalades grovt det sista året av sitt liv och har fortsatt att smutskastas i flera årtionden efter sin död.

Idag vet vi att danskarnas anklagelser emot henne var falska och att det som motståndsrörelsen kallade för ”avrättning” i själva verket var ett mord organiserat in i minsta detalj av den danska militära säkerhetstjänsten. Först nu när tiden har mognat, och den danska motståndsrörelsens aktörer för evigt lämnat scenen, kan man se ”fallet Jane Horney” med andra ögon. På ett tydligare sätt än förut kan man skönja motivbilden, de mänskliga svagheter och de missriktade ambitionerna som ledde fram till tragedin.

De mycket extraordinära förhållanden som rådde i ockupationsårens Danmark tog verkligen fram de bästa – eller sämsta – sidorna hos de människor som levde på den tiden. Den som sätter sig in i Jane Horneys liv och hennes kärleksfulla handlingar gentemot sina medmänniskor kan man inte komma fram till annat än att hon glänser som en äkta pärla i jämförelse med gråstenarna i sin omgivning. Hennes gränslösa hjälpsamhet emot sina medmänniskor påminner om orden i Jesu bergspredikan ”om någon vill ställa dig inför rätta och ta din livklädnad, så låt honom få din mantel också.”

Generositet, omtanke och lojalitet var grunddragen i hennes personlighet. I slutänden fick hon betala det ultimata priset för att hon litat på fel personer i sin närhet. Avsikten ifrån danska motståndsrörelsen sida, med att konsekvent svartmåla Jane Horneys karaktär till oigenkännlighet, har hela tiden varit att undergräva hennes människovärde. Med största sannolikhet gjordes detta för att hennes baneman och anstiftarna skulle kunna framleva sina återstående liv med så goda samveten som möjligt.

Det är nu tid att berätta om Jane Horneys liv som det var i verkligheten. Ett liv som, mänskligt sett, blev alldeles för kort men istället desto mer innehållsrikt. Den bild man får av henne när man betraktar hela hennes livsgärning skiljer sig markant ifrån de grova karikatyrer av ”äventyrerska”, ”spion” eller ”mansslukerska” som ofta pådyvlats henne. Istället framstår hon som en mycket medkännande människa som gjorde skarpa och kritiska iakttagelser av sin samtid och omgivning som är allmängiltiga än idag.

Den 8 juli 1918 föddes Ebba Charlotte Horney i Stockholm. Det var först i 16-årsåldern som hon började kalla sig Jane. Fadern hette Fredrik Horney och var civilingenjör och modern Nina, som var ifrån Danmark, hade innan giftermålet arbetat som sjuksköterska.

Jane var parets första barn och följdes år 1926 av brodern Johan samt 1930 av lillasystern Britt-Marie. Familjen Horney hade sedan tidigare anknytning till Skåne och ägde en fastighet i Mölle där de varje år tillbringade sommarledigheterna.

Jane var ett piggt och vaket barn som intresserat följde med vad som hände i omgivningen. Varje år brukade hon också följa med till Köpenhamn för att hälsa på mammans släktingar. Hon fick därför tidigt resvana - något som hon skulle få stor användning av längre fram.

När Jane var 14 år gammal bestämde familjen att hon skulle få börja studera på en internatskola i London. På denna rådde mycket gammaldags förhållanden och Jane vantrivdes med de strikta rutinerna. Bland annat låstes eleverna in på sina rum redan vid 9-tiden på kvällen. Hon kom på idén att knyta ihop ett par lakan och ta fönstervägen ut i friheten. Sen begav hon sig till den svenska sjömanskyrkan och hjälpte prästfrun med kaffeserveringen till långt fram på nätterna.

Detta pågick en tid, ända tills att en sjöman skrev ett brev till föräldrarna och berättade om dotterns sena aktiviteter. Då beslöt Fredrik och Nina Horney att det var bäst att låta Jane återvända hem igen.

Efter sju års skolgång i Stockholm började Jane läsa till realen i Hässleholm. Under tiden bodde hon hos en familj i Tyringe som hennes föräldrar var bekant med sen tidigare. I Tyringe lärde hon sig också att rida och blev med tiden en riktigt duktig ryttare. Med skolgången blev det däremot lite så och så. Jane hade svårt med auktoriteter och blev vid ett tillfälle straffad genom att stängas av ifrån skolans idrottsdag.

Mitt under gymnastikövningarna avstannar plötsligt verksamheten när en ryttare kommer in på idrottsplatsen i full galopp. Naturligtvis var det Jane - ingen annan skulle komma på en sådan idé!

Eleverna – men knappast lärarna eller rektorn – brast ut i ett högljutt jubel. Efter den händelsen var det definitivt slut med skolgången i Hässleholm. Vid 17 års ålder hade Jane för gott lämnat studierna bakom sig och från och med nu skulle livet bli hennes hårda men lärorika skola.

Ett av Janes intressen var motorer och redan vid 16 års ålder tog hon motorcykelkörkort och köpte sedan en lättviktare. Med den brukade hon köra fram och tillbaka till flickskolan sista året iförd sin mc-mundering – den enda eleven på skolan som använde detta transportmedel.

Längre fram körde hon ända till Köpenhamn för att hälsa på släktingar. På ditvägen plockade hon upp sin väninna i Tyringe – dottern i familjen som hon tidigare bott hos – som fick följa med på resan.

Jane var intresserad av mekanik och började tidigt ”meka” både med motorcyklar och bilar. ”När det gäller motorkunskap slog hon de flesta killar på fingrarna” intygade en av hennes ungdomsvänner senare.

Vid 18 års ålder tog Jane körkort för bil och köpte en röd Ford av 1928 års modell. Den

körde hon till Köpenhamn med och stannade där i några månader. Hon skaffade sig tillfälliga arbeten som bartender på ett hotell, hade anställning på en mjölkbar och skötte hästarna på en cirkus. Det sistnämnda arbetet fick hon efter att ha träffat cirkusdirektören på mjölkbaren!

Vid 19 års ålder mönstrade hon på fartyget Drottningholm och arbetade som städerska på resan tur och retur mellan Göteborg och New York. Ett fantastiskt äventyr för en flicka i hennes ålder på den tiden. Åsynen av frihetsgudinnan vid hamninloppet måste ha gjort ett outplånligt intryck på henne precis för så många andra USA-resenärer genom åren.

Jane hade många drömmar om framtiden. Hon funderade om att flyga över Atlanten och brevväxlade med den världsberömda, svenskättade, Charles Lindberg om att genomföra ett gemensamt flygprojekt i framtiden. Hon hann till och med ta några flyglektioner innan kriget kom emellan. Det bränsle som fanns behövdes främst till militära ändamål de kommande åren.

En annan dröm som hon närde var att bli journalist. Hon började därför en kurs i maskinskrivning som en förberedelse för detta. Hennes personliga egenskaper, nyfikenhet på andra miljöer och människor och förmåga att kommunicera med vem hon än träffade på gjorde henne mycket lämplig för den uppgiften. Hon hade dessutom en fenomenal berättartalang och en humoristisk ådra som fick henne att se det komiska även i allvarliga situationer.

Redan i barndomen hade Jane Horney fantiserat om att åka till Grönland. Hon hade läst böcker om den väldiga ön och fascinerats över urinnevånarnas sätt att leva. På våren 1938 tog hon anställning på ett danskt fartyg som hade resrutten just till Grönland.

Vid en av dessa turer mönstrade Jane av och levde sedan med grönlänningar i ett halvårs tid. Hon fick uppleva deras vardag och dagliga kamp för tillvaron, med bl.a. björnjakter och en äventyrlig slädfärd över isen till Kanada. Hon övernattade i primitiva snöhyddor och var tvungen att äta samma mat som den värdfolket hade att erbjuda. De mäktiga naturscenerierna fascinerade henne liksom den trumdans som grönlänningarna genomförde för att komma de andliga dimensionerna närmare.

Allt detta dokumenterades med fotografier och flera brev som hon skickade till föräldrarna i Stockholm.

Väl hemma igen började hon skriva ner en reseberättelse där hon på ett mycket personligt sätt skildrade mötena med människorna, den säregna kulturen och den karga miljön. Hon berättade bl.a. om hur hon tagit hand om en liten isbjörnsunge, efter att två jägare skjutit mamman för att få mat till slädhundarna. Den stackars björnungen vägrade lämna mammans döda kropp och Jane hade inte hjärta att låta den svälta ihjäl på isen. Hon tog med den i sin släde och gav den mat och gladdes åt att den tydde sig till henne.

När Jane kom tillbaka till bosättningslägret igen blev björnungen snabbt barnens favorit och de matade den med alla slags delikatesser. Hon citerade också en gammal, vis, grönlänningens ord till upptäcktsresanden Knud Rasmusen: "Det är själen som gör dig vacker, som gör dig till människa. Den ensam tvingar dig att vilja, att handla och att duga. Det är den som driver hela ditt liv, och därför måste kroppen falla samman, när själen lämnar den."

Dessa ord hade lika gärna kunnat gälla Jane Horney själv, med tanke på hennes framtida liv och öde.

Reseberättelsen skickades så småningom till Stockholmstidningen, där redaktören Herje Granberg läste innehållet och blev eld och lågor. Han ville prompt träffa skribenten själv vilket Jane accepterade. De båda blev genast goda vänner, började sällskapa alltmer och trots ålderskillnaden – Herje var 15 år äldre – blev de båda ett par och gifte sig den 27 december 1939. Janes reseberättelse publicerades i flera avsnitt i Stockholmstidningen redan på våren samma år och fick mycket uppmärksamhet och beröm. En ny fas i Janes liv hade börjat.

Makarna Granberg arbetade tätt tillsammans efter giftermålet. Jane hjälpte sin man att renskriva manuskript och skaffa bilder. Vid sidan av arbetet på Stockholmstidningen höll också Herje på att skriva en bok *Gamla goda Europa*. Andra världskriget stod precis inför dörren och skulle förändra hela kontinentens, för att inte säga hela världens, maktstruktur för all framtid.

Allt var dock inte arbete och allvar. Herje hade inarbetade kontakter med Stockholms inneliv och umgicks med en rad kulturpersonligheter och kändisar. En särskild förkärlek hade han till filmen storheter. Ibland dessa kan nämnas Edvard Persson, Sigge Fürst, Karl Gerhard och regissören, med den ifrån SF-journalen så karaktäristiska och välartikulerade rösten, Gunnar Skoglund.

Sin vana trogen att alltid ha ett eget projekt på gång lärde sig Jane Horney att köra ambulans efter krigsutbrottet. Hon ville göra en insats om även Sverige drogs in i kriget. Fotografier på Jane iförd Röda Korset-uniform är ifrån den här tiden.

Med oro och förtvivlan hörde hon hur Danmark, som låg henne så varmt om hjärtat, härtagits av Nazi-Tyskland den 9 april 1940. Efter bara två timmar kapitulerade danskarna medan normännen, som anfallits samtidigt, kämpade emot i två månader. Till skillnad ifrån den norska regeringen - och även kungafamiljen – som hann gå i exil gick i exil fortsatte den danska regeringen att styra. Åtminstone formellt bestod självständigheten, men i verkligheten hade Tyskland det avgörande inflytandet. En samlingsregering bildades och en samarbetspolitik med tyskarna inleddes som skulle vara fram till den 29 augusti 1943.

Huvudmålet för operationen, Weserübung, var egentligen Norge eftersom tyskarna ville säkra malmleveranserna ifrån Sverige. Tyskarna var rädda att engelsmännen skulle skära av transportvägarna och därmed skaffa sig en stor fördel i kriget. Att även Danmark ockuperades berodde på att tyskarna behövde strategiskt viktiga flygfält för att kompensera Storbritanniens övertag när det gällde sjöstridskrafter. Dessutom var man i behov av livsmedelsimport och ville ha möjlighet att förlägga viktig krigsproduktion i landet.

På våren 1940 reste Jane till Köpenhamn i två veckor för att bl.a. göra några intervjuer för sin makes räkning. Tillsammans tillbringar de en tid i Funäsdalen, på hösten samma år, där Herje gör de sista finslipningarna på sin bok.

Han är en mycket uppskattad medarbetare på Stockholmstidningen och verkar ha framtiden

utstakad. Makarna Granberg flyttar strax därefter till en större, mer centralt belägen, våning i Stockholm.

Ett år senare – hösten 1941 – kommer ett erbjudande som var oemotståndligt för den som ville vara i händelsernas centrum på den tiden. En plats på Aftonbladet som utrikeskorrespondent med stationering i Berlin! Inte minst lönemässigt skulle det innebära ett rejält lyft.

Herje tackar naturligtvis ja till detta. Aftonbladet ägdes då, precis som Stockholmstidningen, av Torsten Kreuger. Bror till den kände och omskrivne tändstickskungen Ivar Kreuger, vars affärer hade kraschat 10 år tidigare.

Kreuger, som var tyskvänlig, hade naturligtvis höga förväntningar om att hans stjärnskrubent Herje Granberg skulle skildra Tredje Riket på ett förhållandevis positivt sätt.

Jane och Herje flyttade bopålar till Berlin. En storstad där det rådde ständig aktivitet, även om krigets vardag så småningom gjorde sig alltmer påmind. Bland annat rådde ransonerings på praktiskt taget alla varor.

För att skaffa nyhetsstoff anordnade makarna ofta tillställningar i sitt hem där personer som satt inne med intressant information bjöds in. Man måste också hålla sig väl med de nazistiska myndighetspersoner som bestämde ramarna för vad som fick skrivas i tidningarna eller inte. Den som inte kände till, eller respekterade, de skrivna eller oskrivna regler som gällde för en skrubent på den tiden hade snabbt gjort sig omöjlig och betraktats som en icke önskvärd person i Tyskland.

Jane hade fullt upp med att ordna mat och dryck till dessa tillställningar som ofta blev både sena och blöta. Hon lärde sig snabbt hur svarta börshandeln fungerade i Berlin och blev, som i så mycket annat, improvisationernas mästarinna.

Tack vare sina presskontakter fick makarna möjlighet att åka till fronten vid Kiev 1942. De fick med egna ögon bevittna den förstörelse som den tyska krigsmaskinen åstadkommit under framryckningen.

Åsynen av den nöd och allt mänskligt lidande gjorde ett djupgående intryck på Jane medan Herje intog en mer distanserad hållning. Detta bidrog till en spricka mellan makarna som vidgades med tiden.

En otäck händelse, som tydligt visade skillnaden mellan Sverige och Nazi-Tyskland, inträffade en dag 1942 när Jane flanerade på paradgatan Kurfürstendamm. En man föll plötsligt ihop och blir liggande framför henne. Ingen i folkmassan ingriper, tills Jane stoppar en taxi och ber att chauffören ska hjälpa henne bära in honom i bilen. Taxichauffören tvekar och först när hon erbjudit honom pengar och cigaretter kliver han ur och hjälper henne. En polisman kommer också och lägger sig i händelseförloppet på ett högljutt och hotfullt sätt. Anledningen är att den sjuke mannen bär en gul stjärna – och alltså är jude. Enligt de rådande Nürnberglagarna får man som arier inte hjälpa judar eftersom de ses som tyska folkets fiender!

Ekipaget kommer iväg till sist men väl framme vid närmaste sjukhus vägrar man befatta sig med den sjuke patienten. Man hänvisar till ett helt annat sjukhus, som tar emot judar. På väg till detta avlider dock mannen i Janes armar.

En kort tid därefter kallas Jane Horney till en partidomstol där hon döms till dryga böter. Denna händelse, som tydligt visar Janes empati för sina medmänniskor, återgavs i notisform i Aftonbladet först efter kriget – 1946.

Hösten-vintern 1942 var en tid fylld av tvekan och oro för Jane. Herje var ofta ute på resande fot i jakt på nyheter medan hon själv kände en växande olust med sin tillvaro. Till slut blev situationen ohållbar. Makarna enades om att skilsmässa var den bästa lösningen. I februari 1943 reste Jane till Stockholm för att lämna in de nödvändiga handlingarna.

Redan i början på mars återvände Jane till Berlin för att, enligt henne själv, försöka lappa ihop förhållandet. Herje ville dock löpa linan ut och rådde Jane att återvända till Sverige. Vid denna tidpunkt hade krigslyckan börjat vända för Tyskland. Efter slaget vid Stalingrad började den sovjetiska ångvälden rulla västerut med obeveklig styrka. Bombraiderna emot Berlin tilltog i intensitet, allt oftare tjöt flyglarmen och tvingade innevånarna att skynda till närmaste skyddsrum.

Jane bestämde sig dock för att stanna i Tyskland tills vidare. Hon ordnade en lägenhet och skaffade ett arbete på en hästkapplöpningsbana. Där skötte hon hästar och hjälpte till att träna dem.

Senare på våren sökte hon jobb på filmbolaget UFA. Tack vare en skådespelare hon kände blev hon uttagen att följa med till Bayern och agera statist i en flygfilm. I en av flygscenerna skulle hon sitta i den bakre sittbrunnen i en gammal dubbeldäckare. Planet lyfte och efter diverse manövrar gjorde piloten plötsligt en looping. Väl nere på marken igen visade det sig att Jane glömt att sätta på sig säkerhetsbältet!

Sonen till Janes hyresvärd sysslade med illegala aktiviteter. Han hjälpte tyska flyktingar att ta sig över gränsen till Frankrike. Där fanns ett nätverk av medhjälpare som slussade dem vidare till det neutrala Spanien.

Jane kände till hans verksamhet och gjorde ingenting för att stoppa den. Istället blev hon och sonen goda vänner. När han själv fick ett brev med en inkallelseorder till armén bestämde han sig för att rymma via sin egen flyktrutt. Jane var införstådd med hans plan och bestämde sig för att slå följe med honom. Hon hade fortfarande kvar sitt presskort ifrån Aftonbladet och kunde alltid säga att hon var intresserad av att titta på några gamla krigsmonument.

Vid gränsen till Frankrike stoppades emellertid de båda i en poliskontroll. Jane tilläts återvända till Berlin, där hon upptäckte att hennes lägenhet hade genomsökts av Gestapo. Några bevis för delaktighet i olagliga aktiviteter hittades dock inte. Janes följeslagare blev däremot överlämnad till Wehrmacht där han efter militär grundutbildning krigsplacerades vid ostfronten.

I augusti 1943 började Jane planera för att återvända till Sverige. I slutet på september fick hon uppehållstillstånd i tre dagar i Danmark, tid som hon tänkte använda för att hälsa på

släktingar.

Hon ville dock förlänga sin vistelse och blev av en dansk journalist, som hon kände sen tidigare, tipsad om en tysk man som skulle kunna hjälpa henne med detta. Mannen ifråga hette Ernst Gilbert och var chef för Skandinavisk Telegrambureau, en nyhetsförmedling som funnits i Köpenhamn ända sen 30-talet och, fram till Tysklands invasion 1940, varit känd för att ha en relativt oberoende ställning jämfört med den officiella tyska propagandan. Gilbert var en man som skulle få en avgörande betydelse för Janes fortsatta öden.

Vid den tidpunkten när Jane träffade Ernst Gilbert första gången var han dryga 50-årsåldern och gift med en dansk kvinna. Han hade deltagit i första världskriget som officer. Efter det tyska nederlaget, och den nedrustning som sedan följde, tog han värvning i Sovjetunionen och levde där i flera år. En kvinnlig politisk kommissarie blev under tid hans älskarinna där. Hennes namn var Alexandra Kollontaj Under andra världskriget var hon Sovjetunionens ambassadör i Stockholm och därmed en viktig aktör i det diplomatiska spel som i all hemlighet fördes bakom kulisserna.

Ernst Gilbert hade fängslats 1934 eftersom han misstänktes för delaktighet i ett attentatsförsök emot Hitler samma år. Tack vare sina goda förbindelser blev han emellertid frisläppt och flyttade till Danmark för att undkomma den nazistiska regimen. Gilbert var en högt begåvad människa som både var historiskt intresserad – han hade bl.a. skrivit en bok om Karl XII – och även mycket musikalisk. Tillsammans med sin hustru brukade han framföra musikstycken på kulturkvällar och andra evenemang.

Gilbert hade handplockats av amiral Canaris – som var en uttalad Hitler-motståndare – som kontaktperson i Tysklands militära underrättelsetjänst, Abwehr. En annan person i nätverket var greve von der Schulenburg, som f.ö. var släkt med Gilbert, och arbetade på tyska legationen i Stockholm.

Efter attentatet emot Hitler den 20 juli 1944 upplöstes hela Abwehr. Både Canaris, von der Schulenburg och många med dem avrättades som landsförrädare efter summariska rättegångar.

Jane förstod direkt att Gilbert var motståndare till nazisterna. Hon fick den hjälp hon behövde för att förlänga sitt uppehållstillstånd. Ernst Gilbert tipsade henne om att hon kunde vända sig till hans kusin von der Schulenburg som skulle kunna ordna resevisum till henne i förväg. En annan viktig kontakt han förmedlade till Jane var till chefen för visumkontoret, den danske politifullmäktigen Vilhelm Leifer. Denne hade affärer ihop med Gilbert och de båda skulle också komma att samarbeta när det gällde att rädda judar över till Sverige.

En tredje person i Gilberts nätverk var Adolf Seibold som hade funktionen som spionchef i Danmark. Hans formella titel var SS-Obersturmbannführer. Även Seibold tillhörde det antinazistiska nätverket av tyska officerare, men klarade sig undan upptäckt och överlevde kriget.

Ernst Gilbert och Jane Horney bibehöll kontakten med varandra av olika skäl. Saken var den att amiral Canaris kommit till Köpenhamn hösten 1943 och besökt Gilbert. Han berättade om

att upprorsstämningar börjat frodas ibland tyska officerare efter flera militära motgångar. Det var dags att börja planera för vad som skulle hända med Tyskland efter Hitler. Det viktigaste målet var att åstadkomma fred. Ett sätt var att kommunicera med Sovjetunionen, via ambassaden i Sverige, för att åstadkomma separatfred. Till detta behövdes kurirer.

Gilbert tänkte genast på att Jane Horney skulle vara som klippt och skuren för detta uppdrag. Han hade också sina privata skäl för detta. Gilbert var mycket attraherad av henne som kvinna. Han ville gärna klamra sig fast vid henne och upprätthålla kontakten.

Han invigde Adolf Seibold i sina planer. Seibold erbjöds att komma med på en restaurang och på avstånd iakttäta henne medan Gilbert och Jane satt vid ett separat bord och åt.

Seibold var tveksam efteråt om hon verkligen skulle passa som kurir. Janes frapperande skönhet drog alltför många blickar till sig, ansåg han. Det var bättre att anlita personer med mer all dagliga utseenden till sådana uppdrag.

Idag är det omöjligt att rekonstruera i vilken omfattning som Jane egentligen fungerade som kurir åt Gilbert. Det enda som är klarlagt är att han betalade Jane för att han skulle ordna fram pressbilder åt henne. Något som hon också lyckades med – tack vare sina gamla kontakter i tidningsvärlden.

Det bör tilläggas att Jane aldrig kände någon fysisk attraktion för Ernst Gilbert. I brevkorrespondensen håller hon en formell ton. Däremot hade hon ofta brist på pengar och var därför i viss utsträckning beroende av hans välvilja, liksom hon ibland tvingades be sin ex-man om ekonomiska tillskott eller sina föräldrar.

När Jane Horney återvände till Stockholm den 1 oktober 1943 inleddes samtidigt den tyska aktionen emot judarna i Danmark. Tack vare en läcka hos tyskarna visste man ifrån dansk sida att något var i görningen. Man gömde och evakuerade så många av dem man någonsin kunde över Öresund. Det stora flertalet räddades därmed ifrån koncentrationsläger.

Under några veckor träffade Jane danskar som hon tidigare hade mött i Köpenhamn och även judar som tvingats fly hals över huvud. Hon upprördes över att dessa fått betala enorma summor för att ta sig över sundet. Med egna medel hjälpte hon dessa så gott hon kunde, med pengar, ordnade en lägenhet där några kunde bo och möblerade med egna möbler som hon haft magasinerade. Hon lovade även uträtta en del ärenden och förmedla brev och paket till släktingar nästa gång hon återvände till Köpenhamn.

Redan den 7 november återvände Jane till Danmark för att uträtta några av alla de ärenden hon utlovat. Många anförtror sig åt Jane och såg henne som en vän i nöden. Hon fick kontakt med två medlemmar i motståndsrörelsen. Den förste tipsade henne om hur hon kunde ta sig mellan Sverige och Danmark via en illegal rutt utanför Helsingborg. Den andre var en textilfabrikör som tillhörde organisationen De Frie Danske, som gav ut en motståndstidning med samma namn. Det var i hans fabrikslokaler som tidningen tillverkades med en enkel duplikator. Mannen, som hette Jörgen Winkel, skulle bli Jane Horneys stora kärlek i livet.

Winkel, som låg i skilsmässa ifrån sin italienska hustru, introducerade Jane för ett tre av sina vänner i gruppen. Två män och en kvinna som gick under täcknamnet Lotte. Hennes riktiga namn var Edith Bonnesen. Edith var i hemlighet förälskad i Jörgen Winkel och såg med

misstänksamhet på kvinnan som han presenterade för dem. Denna misstänksamhet skulle med tiden slå ut i öppet hat.

Under några dagar umgicks Jane och Jörgen väldigt intensivt. De fattade tycke för varandra och förstod att känslorna var ömsesidiga. Tiden för Janes uppehållstillstånd började nu ta slut och den oundvikliga hemresan närmade sig.

Innan de skildes tipsade Jörgen Winkel Jane om fler möjligheter att illegalt ta sig över Öresund. I Danmark fanns en kontakt i Helsingör och i Sverige kunde hon vända sig till en dansk säkerhetspolis i Malmö som hette Max Weiss för att få hjälp med överresan.

Bara ett drygt år senare skulle samme Max Weiss organisera mordet på Jane Horney, vilket tydligt framgår i den omfattande polisutredning som genomfördes 1956-57 under ledning av landsfogde Alf Eliasson.

Allt detta var Jane Horney lyckligt ovetande om när hon återvände till Sverige den 15 oktober, fullastad med paket och brev som skulle gå till flyktingarna. Dessutom skulle hon hålla reda på en hund som hon lovat återföra till ägaren. Denne hade tvingat fly till Sverige utan att få med sin ögonsten.

Jane levde i ett slags kärleksrus under några veckor. Hon och Jörgen Winkel brevväxlade intensivt. Det fanns ingen tvekan om att de båda behövde varandra, pressade som de var av yttre omständigheter. Budskapen i breven fullkomligt ångar av kärleksglöd. Man kan bara ana den enorma längtan, glädje och förväntan de kände för varandras ord och tankar.

I slutet av november upphörde dock Jörgen Winkels brev att komma. Dagarna gick och Jane fylldes alltmer av oro över vad som hänt. Hon bestämmer sig för att utnyttja den illegala rutt ifrån Helsingborg som Jörgen tipsat henne om. Hon betalar gärna de 200 kr som hon vet att resan kommer att kosta.

Mitt i natten förs hon med en bil ifrån Helsingborg, iförd ögonbindel, och blir avsläppt vid en plats som heter Miatorp. Där väntar en roddbåt som tar henne en bit ut i sundet där en större motorbåt väntar. Den kör närmare det danska fastlandet där Jane kliver i en annan roddbåt som tar henne till Helsingör. Där går hon iland och kommer överens med roddaren att hon ska återvända påföljande natt.

Under det närmaste dygnet ringer hon alla platser där Jörgen Winkel brukar hålla till. Men ingen vet var han håller hus. Hon uppsöker sin moster i Köpenhamn för att låna lite pengar innan hon återvänder till Sverige på samma sätt som hon kom.

Den 10 december kommer ett anonymt brev till Jane. Det berättar att Winkel gripits av tyskarna och befinner sig i Horserödsläget. Hon börjar genast förbereda ansökan om uppehållstillstånd och reser en vecka senare till Köpenhamn.

Där uppsöker hon Ernst Gilbert, dukar upp en historia om en "kusin" som blivit fängslad av tyskarna. Gilbert verkar inte särskilt intresserad av att hjälpa henne. Istället berättar han om sina egna planer att flytta till Sverige och att han är kär i henne. Jane undviker både att utlova någonting eller att förarga honom. Hon inser att hon måste pröva nya utvägar för att få loss sin älskade.

Några dagar före jul uppsöker Jane det beryktade Dagmarhus, Gestapos högkvarter i Köpenhamn. Hon hänvisas till Kriminalobersekreterär Axel Feldmann och berättar om sin ”kusin”.

De träffas några gånger de följande dagarna. Det dröjer inte länge innan Feldmann förklarar att han förälskat sig i Jane och tänker skilja sig ifrån sin fru i Tyskland! Att släppa fri Jörgen Winkel ligger dessvärre utanför hans befogenhet, säger han. Kanske kan han göra något om hon i gengäld kan ge honom vissa upplysningar om Sverige?

Jane svarar att hon endast kan erbjuda pengar. De kommer överens om en summa på 3 000 kr. Dessa ska skickas så snart Jörgen Winkel frisläppts. Axel Feldtmann utverkar så att Jane får besöka Jörgen Winkel i Horserödslägrret. Dock under bevakning av en dansk nazist. Detta sker dagen före julafton. Jane ger Jörgen ett guldhjärta och fördelar några cigaretter mellan honom och nazisten. De växlar några få kärleksfulla ord.

Feldmann uppvaktar Jane med blommor, böcker och ett fotografi till hennes hotellrum. Han besöker henne även efter en julfest på Dagmarhus. Då är han på sniskan och vill ha hennes tröst och närhet. Jane inser spelets regler och låter honom få sin vilja igenom.

Ernst Gilbert besöker också Jane på hotellet och upptäcker en dag fotografiet på Feldmann. Han blir rasande av svartsjuka och ordnar via sina kontakter så att denne blir omplacerad några mil bort. Själv gör han ingenting för att få Jörgen Winkel fri. Kanske anar han att något annat ligger bakom Janes intresse för denne än det påstådda släktskapet.

Den danska motståndsrörelsen hade observerat Janes besök på Dagmarhus och ”trafiken” av tyska gäster till hennes hotell. Illasinnade rykten började spridas. När Edith Bonnesen fick reda på att Jane besökt Horserödslägrret och hälsat på Jörgen Winkel blev även hon rasande av svartsjuka. Hon började skriva på en rapport om Jane Horney som sedan skulle överlämnas till den danska militära säkerhetstjänsten. Slutsatsen var att Jane var en fara för den danska motståndsrörelsen!

Den 31 december 1943 återvände Jane till Stockholm. År 1944 stod för dörren. Ett år som skulle innebära mycket krigsdramatik på fronterna, men som också skulle innehålla mycket sorg och glädje för Janes egen del.

Nu börjar ett intensivt arbete för Jane att få ihop de 3 000 kronor som Feldtmann krävt i lösensumma. Hon lånar pengar av vänner, pantsätter tillhörigheter och söker arbete på Svensk Filmindustri. Där får hon också ett statistjobb och blir bekant med en fransman som säger att han arbetar för motståndsrörelsen i sitt hemland.

Han börjar uppvakta Jane som dock märker att han är psykiskt labil. Fransmannen påstår att danskar i Stockholm varnat honom för att umgås med henne eftersom ”hon var spion”. Hon vänder sig till de personer som fransmannen säger sig ha fått uppgifterna ifrån. Alla nekar till att de någonsin ha sagt detta. När Jane vill säga upp bekantskapen med den efterhängsne kavaljeren hotar denne med att ta livet av sig! Han försöker skära av sig pulsåldern i hennes

närvaro, men Jane hindrar honom. Sen klipper hon av kontakten med honom. Den försmåddes ilska tar sig uttryck i att han baktalar Jane för alla som orkar höra på.

Chefen för det danska visumkontoret, Vilhelm Leifer, ringer en dag Jane Horney och föreslår en gemensam lunch. Han har kring nyåret 1944 känt marken bränna under fötterna i Danmark och flytt till Sverige. Det sista han gör i Danmark är att utkvittera 15 000 kr av motståndsrörelsens kassör – en summa som vid den tiden motsvarar ca tre årslöner.

Under lunchen kommer en engelsman fram och presenterar sig som John Ray. Denne är medhjälpare till Leifer med uppgift att ta reda på vad Jane och Ernst Gilbert egentligen har för slags förhållande. Är det rent yrkesmässigt – eller ligger det på det personliga planet? Hur mycket vet hon?

Ray uppvaktar Jane under en tid, men när han fått svar på sina frågor säger han att han inte längre kan träffa henne ”eftersom hon umgås med tyskar”. Deras kortvariga vänskapsförhållande upphör.

Den danska motståndsrörelsen intresse för Jane Horney är inte slut i och med detta. Snart skulle man skicka fram nya personer för att kartlägga hennes liv in i minsta detalj.

En dag i mars kommer ett meddelande ifrån Axel Feldmann: Jörgen Winkel ska släppas fri! Jane skyndar sig att skicka 3 000 kr.

Från en vän i Danmark får hon en tid senare en bekräftelse på att Winkel just har frigivits. Någon bekräftelse från honom själv kommer dock inte. Varje dag väntar hon på ett nytt brev – men förgäves. Flera veckor förflyter utan att någonting händer.

Hon bestämmer sig för att resa till Köpenhamn men nekas inresetillstånd. Ernst Gilbert svarar inte på hennes brev. Fredsförhandlingarna med Sovjetunionen hade avbrutits, så för tillfället behövde han henne inte.

Via en gammal presskontakt blev hon tipsad att hänvända sig till legationsrådet Heinz Thorner som arbetade på tyska legationen i Stockholm. Denne gjorde sig ingen brådska att utverka visum, utan ville först ha hjälp av Jane att sälja några bilder till den amerikanska Life. Detta lyckades också eftersom hon kände en svensk fotograf som arbetade för tidningen. En tid senare fick Jane möjlighet att träffa en högt uppsatt tysk, på besök i Sverige, för att skriva på kontrakt angående leveranser av kullager. Denna kontakt gynnade tydligen sakernas gång.

I början av maj kom nämligen belöningen, ett visum till Tyskland som inkluderade resa genom Danmark.

Nu kontaktar Jane Horney den svenska säkerhetspolisen och informerar om sina diplomatiska förbindelser i allmänhet och de tyska i synnerhet. En intressant upplysning har hon i förtroende fått ifrån Axel Feldmann: att tyskarna hade en hemlig förbindelserutt till Sverige, som skulle se ut som illegala danska dito. Tyskarna skickade över danska nazister som ”flyktingar”. Dessa tog sig senare norröver längs gränstrakterna emot Norge. Avsikten var att utröna de svenska försvarsförberedelserna.

Givetvis fanns det faror med att låta denna trafik fortsätta. Tyskarna hade dessutom intresse

av att avslöja de illegala danska rutterna och kartlägga de personer som organiserade motståndsrörelsens förbindelser över Öresund.

I ett brev till sin kontaktperson hos säkerhetspolisen, intendent Martin Lundqvist, skriver hon senare ett brev där hon anger ett antal personer i Sverige som har kontakter med och möjligtvis samarbetar med tyskarna.

Hon påpekar också, i en av sina skrivelser, att hon oroar sig över att Kontaktudvalgets ledare, Ebbe Munck, ska låta skjuta henne. Vad hon inte vet är att säkerhetspolisen uppgifter läcker ut. Den danska militära säkerhetstjänsten får via omvägar reda på allt vad hon säger och gör.

Jane erbjuder säkerhetspolisen att åka till Berlin och höra vad vilka uppgifter om Sverige som tyskarna är mest intresserade av.

Den 26 maj 1944 åker Jane till Köpenhamn. Hon blir noggrant kontrollerad av tullen. Kanske för att hon som vanligt är fullastad med paket och presenter. Dessutom har hon med sig en radio som hon ämnar sälja i Tyskland. En radioapparat, där man kunde ta in utländska stationer, var en dyrköpt raritet där.

Den vanligaste radion i Tyskland sen början på 30-talet var en s.k. Volksempfänger. Där kunde man bara lyssna på tyska och österrikiska program. De som hade köpt vanliga radioapparater tidigare, fick behålla dessa, men det var strängt förbjudet att lyssna på utländska stationer under kriget. Den som anmäldes av grannar och ovänner för detta ”brott” hade stränga straff att vänta.

Jane Horneys egentliga syfte med uppehållet i Köpenhamn vart att fortsätta leta efter Jörgen Winkel. Allt hon fick reda på var att han återigen var efterspanad av Gestapo och därför gått under jorden.

Väl i Berlin träffar hon sin ex-make, Herje Granberg. De är fortfarande vänner och kan tala med varandra utan att bråka om det förflutna. Efter några dagar söker hon kontakt med en person som hon blivit anvisad av Thorner på tyska legationen.

Denne specificerar de uppgifter som tyskarna vill ha: vilken typ av förband, deras styrka och truppförflyttningar på sista tiden. Även kustförsvaret kring Göteborg och de allmänna stämningarna i Sverige var intressanta. Jane noterade allt – och överlämnade uppgifterna till säkerhetspolisen så snart hon kom tillbaka till Sverige.

Under tiden hade Janes mor kontaktat Herje Granberg och bett honom framföra att Jane måste återvända hem så snart som möjligt. Det gjorde hon också, efter en mellanlandning i Köpenhamn. Den 9 juni anlände hon till Malmö och åkte tåg därifrån till Stockholm. Detta var tre dagar efter invasionen av Normandie och samma dag som Sovjetunionen gick till storoffensiv på Karelska näset.

När Jane anländer hem får hon ett överraskande besked ifrån mamman: Jörgen Winkel har anlant till Stockholm några dagar tidigare och bor hos sin syster och hennes man! Tanken att få träffa sin älskade efter sex långa månader känns svindlande för Jane.

Hon beställer genast en taxi och åker iväg för att träffa honom. Där väntar Jörgen med stora

famnen. Jane får snart lyssna på en detaljerad berättelse om allt vad som hänt honom sen de träffades senast.

Jörgen Winkel hade transporterat några flyktingar ifrån Danmark till Sverige, när han på hemvägen greps av Gestapo. Han fängslades och fick utstå svår tortyr men förrådde ändå inte sina kontakter. Till slut hamnade han i Horserödslägrät och blev, tack vare sina språkkunskaper, en förtroendeman för fångarna. Winkel kände igen några av de andra som satt internerade i lägrät men visade aldrig detta i vakternas åsyn.

Att han slutligen släpptes fri trodde han berodde på att han vid något tillfälle lovat att lägga om produktionen i sin fabrik till krigsnyttiga ändamål. Jane nämnde inte med ett ord vad hon hade fått uppoffra för hans skull.

Väl ute i friheten fortsatte Jörgen Winkel återigen med sina illegala aktiviteter. Han verkställde skilsmässan ifrån sin italienska fru. Ett av trätoämnena var att hon skänkt den vigselring i guld, som Winkel hade köpt henne för dyra pengar, till en insamling för krigsändamål beordrad av Benito Mussolini! De politiska diskussionerna fördes säkerligen på högsta tänkbara ljudnivå mellan makarna.

Den motståndskamp som Jörgen Winkel deltog i kunde ibland medföra oväntade konsekvenser. En god vän till honom ägde ett hotell, där tyskarna upprättat ett högkvarter i det ena våningsplanet. Förmodligen skrämde detta bort en hel del av de danska gästerna och vännen började tröttna på situationen. Han antydde för Jörgen att hotellet var rätt högt försäkrat.

En tid senare ”uppstod” en brand på hotellet. De tyska vakterna visade sig mer intresserade av att rädda spritförrådet än att hjälpa till att släcka branden. Några högre officerare upptäckte ganska snart de undångömda flaskorna. Det blev omedelbart rappsfall. Uppställning av manskapet skedde och förhör vidtogs varefter de skyldiga omplacerades – till ostfronten!

En tid efter frigivningen återvände Jörgen Winkel till Horserödslägrät, iklädd sjukvårdsuniform, och lyckades få med sig en fånge utan att vakterna märkte det. Den fritagne motståndsmannen hette Erik Kiaer. Han tillhörde Studenternas Efterretningstjänste och skulle senare bli en Jane Horneys värsta belackare.

Gestapo misstänkte att Jörgen Winkel iscensatt smitningen och började leta efter honom. Han tvingades därför gå under jorden.

Hans egen motståndsgroup varnade honom för att återuppta kontakten med Jane. Hon anklagades för att vara spion och en fara för hela motståndsrörelsen. Speciellt Edith Bonnesen var tydligt i sitt avståndstagande. Hon skrev dessutom flera brev till polismyndigheten i Malmö och varnade för Jane Horneys verksamhet.

När Jörgen Winkel så småningom tog sig över sundet till Malmö fördes han till en förläggning av polisen. Han förhördes och varnades uttryckligt för att umgås med Jane. Polisen hade ju fått brev ifrån danskarna om hennes farlighet. Även danskt säkerhetsfolk hotade Jörgen med att han skulle interneras i Sverige om han envisades med att träffa henne.

Det var en fysiskt och psykiskt tröttkörd Jörgen Winkel som slutligen anlände till

Stockholm. Jane och han bestämde sig för att åka till Lofsdalen i Härjedalen för att ladda om batterierna. Hon informerade Martin Lundquist på säkerhetspolisen om sina planer. Detta är en konsekvent strategi hon tillämpar för att bevisa att det är svenska, och även danska, intressen hon vill tillgodose.

Under tre veckor alternerar paret mellan Lofsdalen, Ljusnedal och Funäsdalen. Jane och Jörgen arbetar som frilansjournalister, när de inte bara kopplar av och lever vildmarksliv. De gör tillsammans ett reportage om en lappmässa i Ljusnedal, som sedan publiceras i tidningen Allers. Jane skriver en artikel för Aftonbladet om några polska flyktingar som, via Norge, anlant till Härjedalen. Dessutom säljer hon några bilder till tidningen.

Under samvaron där diskuterar de judarnas svåra situation i Tyskland och de ockuperade länderna. Winkels syster är gift med en jude, så han är väl medveten om deras utsatta situation. De diskuterar möjligheterna att med hjälp av Janes kontakter i Tyskland friköpa några fångar ifrån koncentrationslägren.

När de kommer tillbaka till Stockholm i början av juli 1944 börjar de planera för ett sådant försök. Även Jörgen Winkel är intresserad av Janes informationer om trafik över sundet där tyskar, eller danska nazister, är inblandade. Han börjar nysta i saken med sina kontakter i Danmark. Även säkerhetspolisen visar intresse för vad de kan tillföra i saken.

Den danska motståndsrörelsen vägrar dock att samarbeta när det gäller dessa rutter. ”Även danskar kan ha nytta av dessa”, hävdar man. Det är av största intresse att varken Jörgen Winkel eller Jane Horney får den minsta insyn i denna verksamhet.

Längre fram i juli reser Jane till Berlin, via Danmark. Hon träffar bl.a. Herje Granberg som kraftigt avråder henne ifrån att lägga sig i de brännbara judefrågorna. Ändå ger han henne namn på några personer som kan tänkas ha sådant inflytande. Samtliga dessa ger dock ett nekande svar. Den ende person som bestämmer i dessa frågor är Reichsführer-SS: Heinrich Himmler.

Jane beger sig till Gestapos högkvarter på Prinz Albrecht-Strasse med ett brev att hon vill ha ett möte med Himmler. Dagen därpå ringer hans adjutant, Martin Fälschlein, och ber henne infinna sig på RSHA (Reichssicherheitshauptamt) som ligger i byggnaden intill Gestapohuset. Dit kommer hon och förklarar sitt ärende: utbyte av lägerfångar mot kontanter. Fälschlein, som snart ska träffa Himmler, lovar att vidarebefordra förslaget.

Jane måste avbryta sin vistelse i Tyskland i förtid. Herje Granberg berättar för henne att hon utpekats som spion i Svenska Dagbladet. Uppgiften har även förekommit i danska motståndstidningar, vilket i praktiken innebär en dödsdom. Ungefär vid denna tidpunkt håller också motståndsrörelsens likvidationsutskott ett möte där man beslutar att Jane Horney ska avrättas.

Jane kan inte invänta Himmlers ställningstagande i frågan utan meddelar adjutant Fälschlein att hon måste ta itu med de allvarliga anklagelserna emot henne på hemmaplan. Möjligheten att rädda ett antal judar ur koncentrationslägren gick därmed förlorad.

Åter i Stockholm tvingades Jane ta itu med tidningsskriverierna. I dessa framgick att hon dels var spion och dels att hon varit i Tyskland för att förhandla om frisläppandet av judar. Även Ernst Gilbert beskrevs som en storspion.

Svenska Dagbladet tvingades införa en dementi. En annan tidning vägrade dock göra detta och fortsatte skriva negativt om Jane. Det hela slutade i en domstol där parterna slutligen förliktes.

Danskar ifrån motståndsrörelsen ansatte hela tiden Jane med frågor och krav på att hon skulle redogöra för alla sina kontakter och sammanträffanden med tyskar. Andra ville låna pengar av henne i tron att hon som storspion hade gott om pengar på fickan.

I själva verket var Jane i ständig penningknipa. Hon hade några kortvariga ströjobb men stannade bara i några dagar på varje plats. Under en period delade hon lägenhet med en dansk väninna, men motståndsrörelsen varnade denna för att ha med Jane att göra. Till sist tvingades Jane att flytta tillbaka till föräldrahemmet igen.

En av de danskar som träffade Jane med jämna mellanrum var Arne Sejr, som bodde i Stockholm för tillfället och arbetade tätt tillsammans med Ebbe Munck och danska säkerhetstjänsten.

Sejr erbjöd Jane att sätta in en dementi i "Studenternes" egen motståndstidning *Danskeren* för att rentvå henne. En tid senare kom han med ett tidningsexemplar för att visa att han att en rättelse också var införd. Det han inte berättade var att detta bara gjorts i den lilla upplaga som kom ut i Sverige. I den mycket större danska editionen fanns inte rättelsen med!

Jane blev mycket glad för denna "upprättelse" och kände stor tacksamhet emot Sejr. När denne berättade att hans bror Jörgen satt fängslad i Horserödslägrät och frågade om inte Jane visste ett sätt att få honom fri kunde hon inte gärna neka.

Hon kom att tänka på att legationsrådet Thorner, som hon tidigare hade hjälpt sälja bilder, kanske skulle kunna bistå henne. Arne Sejr låtsades intresserad och bad henne ivrigt att försöka.

En tid därefter sammanträffade Jane med nämnde Thorner, som till en början var ovillig att diskutera frågan. Till sist mjuknade han dock men ville ha upplysningar av henne som gentjänst. Det rörde sig om engelskt propagandamaterial, verkningar av V1-raketernas nedslag i London o.s.v.

Nästa möte bestämdes till den 22 augusti 1944. Den danska underrättelsetjänsten via kapten Schou samt "Studenterne" Arne Sejr och Erik Kiaer uppmuntrade Jane att gå vidare i saken. De skuggade Jane och hade till och med anlitat en egen pressfotograf som på avstånd följde händelseförloppet. Allt dokumenterades minut för minut.

Kl 18:02 anländer Jane till Karlaplan. 5 minuter senare anländer en DKV som Jane kliver in i. Den kör henne till Rindögatan 42. Där kliver Thorner och Jane av och går in i fastigheten. De fortsätter upp till en lägenhet som hyrs i andra hand av tyska legationen. Fotografen tar bilder av huset och namnskylten på våningen.

Fotografierna på detta händelseförlopp blir den s.k. fotofällan och används efter kriget som ett "bevis" på Janes spioneri för tysk räkning! Varken fotografen eller de motståndsmän som var

med, men som inte ingick i konspirationsgruppen, kände till de faktiska förhållandena. Allt de visste var det som Arne Sejr berättat för dem: att de skulle dokumentera hur en svensk spion träffade sin uppdragsgivare!

Kopior på bilderna skickas sedan både till motståndsrörelsen i Köpenhamn och till SOE (Special Operations Executive) i England. Om engelsmännens reaktion på det hela vet vi idag ingenting med säkerhet. Danskarna hävdade i efterhand att de beordrats av engelsmännen att likvidera Jane. Kanske det är ett sätt att komma undan ansvaret. Det troliga är att man ifrån brittisk sida ryckte på axlarna och lät danskarna bestämma själva.

Den 11 augusti anländer "Flammen" till kapten Schous kontor i Stockholm. Han är en av den danska motståndsrörelsens mest anlitade likvidatörer.

I verkligheten heter han Bent Fauerschou-Hviid, son till en hotellägare på norra Själland. Öknamnet "Flammen" fick han på grund av sin röda hårfärg. Vid 22 års ålder engagerade han sig 1943 i Holger Danske. Han inledde sin motståndskamp med sabotageverksamhet, precis som så många andra. Någon gång på nyåret 1943 blir han bekant med Vilhelm Leifer, visumchefen, som även kände Jane Horney. Den 18 år äldre Leifer blir något av en fadersfigur för "Flammen".

När danska motståndsrörelsens likvidationer av angivare och politiska motståndare sätter igång på allvar 1943 anmäler sig "Flammen" frivilligt. En annan motståndsmannan berättade att han träffat "Flammen" på eftermiddagen samma dag som denne genomfört en likvidation. Han tyckte att denne uppträdde med oberörd kyla. "Han skrämde mig", erkände motståndsmannen i efterhand. Den hårda attityden krackelerade en smula så fort han började tala: "Flammen" hade en ljus, nästan lite feminin röst.

Vilhelm Leifer tyckte en dag att "Flammen" borde ha en uppmuntran efter alla sina insatser för motståndsrörelsen. Han kom att tänka på en av sina älskarinnor, Ketty Selmer-Sjöberg.

Leifer presenterade denna färgstarka kvinna för honom, hon var mycket parant och hade vid ett ytligt betraktande vissa likheter med Jane. "Flammen" blev mycket intresserad av Ketty. I filmen "Flammen och Citronen" beskrivs mötet dem emellan närmast som en katt- och råttalek där den livserfarna Ketty leker med den några år yngre uppvaktaren.

Ketty hade fler förbindelser än med Vilhelm Leifer och "Flammen". Hon var också älskarinna till Gestapochefen Heinz Hoffmann!

I filmen framställs det som att Ketty angav "Flammen" och "Citronen" för tyskarna. Detta är långt ifrån bevisat. Däremot är det klarlagt att hon en tid efteråt utkvitterade 20 000 kr ifrån tyskarna. Pengar som kom väl till pass när hon senare emigrerade till Spanien tillsammans med sin riktiga kärlek – jazzsångerskan Diana Miller!

Att många förväxlade Jane och Ketty bevisas av att "Flammen" redan tidigare under sommaren fått i uppdrag att skjuta Jane eftersom hon setts i Köpenhamn trots att hon vid denna tidpunkt vistades i Sverige. När "Flammen" fick syn på kvinnan som utpekats som Jane Horney upptäckte han att det i själva verket var hans egen älskarinna, Ketty Selmer-Sjöberg, som kom gående på gatan tillsammans med ingen mindre än Heinz Hoffmann.

Någon likvidering av Jane i Stockholm blev det inte för "Flammens" del. Han övertalades att avstå ifrån mord på öppen gata. Det skulle kunna störa förbindelserna mellan Sverige och Danmark. Somliga hävdar att han till och med lärde känna Jane under sin tid i Stockholm, insåg att hon var oskyldig, och att han av den anledningen återvände till Danmark.

Han var dock på ett återbesök i Sverige ännu en gång, i september, samma år och hälsade då på Vilhelm Leifer. Den gången är det inte tal om att han ska avrätta någon spion.

Den 18 oktober befann sig "Flammen" i en villa i Köpenhamn när huset plötsligt omringas av Gestapo-folk. Han försöker fly ut genom ett fönster, men upptäcker att tyska soldater står skjutberedda utanför. "Flammen" inser att motstånd är hopplöst. Han tar fram den cyankaliumkapsel han förvarar i fickan, stoppar den i munnen och biter sönder den. En dansk motståndshjälte är död.

Den danska motståndsrörelsen hade fortfarande inte gett upp sina ambitioner att röja Jane Horney ur vägen. De väntade bara på det rätta tillfället och började så smått planera för sista akten i dramat.

Jane insåg vid den här tidpunkten att hon måste komma bort ifrån Stockholm för att undslippa efterhängsna danskar. Hon sökte jobb på M/S Gripsholm som normalt gick i trafik mellan Göteborg-Köpenhamn-New York. Från 1942 chartrades fartyget dock av internationella Röda Korset för transport av krigsfångar till Storbritannien och USA.

Den 3 september anländer Jane till Göteborg med tanke att mönstra på några dagar senare när båten kommer i hamn. Av några vänner får hon dock reda på att de tyska stämplarna i hennes pass kan komma att ställa till problem.

Jane hänvänder sig då till Göteborgspolisen med begäran om ett nytt pass och hävdar att hennes gamla har förkommit. När dessa kontaktar Martin Lundqvist på säkerhetspolisen förklarar denne att Jane är föremål för deras intresse och därför inte bör få ut ett nytt pass. Nu erkänner Jane att hon i själva verket har kvar sitt gamla pass. Göteborgspolisen förstår dilemmat försöker hjälpa henne genom att skriva ut ett intyg att svenska polisen inte har några invändningar emot hennes resa.

Rederiet har dock fått kalla fötter och meddelar Jane att de inte vågar ta henne ombord. De befارade att de tyska viseringsstämplarna skulle ställa till problem utomlands. M/S Gripsholm lämnar Göteborg och Jane har inget annat väl än att återvända till Stockholm den 12 september.

Det dröjer inte länge innan danskar återigen dyker upp och erbjuder sina "tjänster" för att fria henne ifrån misstankar.

När polisen griper Jane utanför Storkyrkan den strax efter halv sex på kvällen den 29 september, misstänkt för olovlig underrättelseverksamhet, måste det ha känts för henne som för Josef K i Franz Kafkas klassiker *Processen*.

Under mer än två veckor förhörs hon dagligen i flera timmar. Hon berättar, utförligt och detaljerat, om alla sina förhållanden. De närvarande poliserna frapperas av hennes öppenhet och samarbetsvilja. Efter mer än 40 år – 1985 - intervjuades några av de poliser som fortfarande levde i Svenska Dagbladet. Deras glasklara övertygelse var då, precis som 1944, att hon var oskyldig till allt det hon anklagades för.

Anklagelsepunkterna, som helt byggde på uppgifter ifrån danska motståndsrörelsen, visade sig genomgående felaktiga eller omöjliga att leda i bevis. Vid det sista förhöret, den 14 oktober, infann sig Martin Lundqvist och förklarade att hon skulle släppas fri. Han varnade henne uttryckligen för att befatta sig med danskar, så länge kriget pågick, eftersom hon var misstänkt för angiveri. Senare begärde Lundqvist att hennes pass skulle dras – kanske i ett försök att rädda hennes liv.

Innan frisläppandet hade kapten Schou, på Kontaktudvalget, kallats till säkerhetspolisen och tillfrågats om danskarna hade mer att anföra mot Jane än som gjorts tidigare. Det hade de inte. En av de kvinnliga sekreterare som var närvarande under polisförhören tyckte så synd om Jane att hon uppsökte henne privat senare och gav henne en sockerkaka som hon bakat själv.

Även Jörgen Winkel hade gripits på Ven, ungefär samtidigt som Jane. Han var därefter för att få fram mer information om de illegala tysk-danska rutter som de tidigare talat med säkerhetspolisen om. Polisen som arresterade honom gjorde detta för att han fått information ifrån danska motståndsrörelsen om att Jörgen Winkel var opålitlig och misstänktes för att spionera för tysk räkning.

Efter att ha förts till Stockholm utsattes han under två veckor för pressande förhör av säkerhetspolisen. I efterhand beskrev Winkel förhören som ”mycket lika dem jag upplevde hos Gestapo på Dagmarhus, det var bara tortyren som saknades.”

Vid ett tillfälle råkade Jane och han passera varandra när de var på väg till respektive ifrån sina förhör. De fick emellertid inte möjlighet att prata med varandra. Precis som med Jane hade polisen ingenting konkret att gå vidare med när det gällde Jörgen Winkel. Han släpptes – med uttryckliga varningar för att någonsin ha med Jane att göra igen.

Psykiskt knäckt återvänder han till Ven och varken orkar eller vill ta kontakt med Jane igen.

Samma dag som Jane friges, den 14 oktober, ringer det på dörren till Ernst Gilberts kontor i Köpenhamn. När denne öppnar ser han en kvinna med en stor blomsterbukett som står utanför. När han sträcker fram handen för att ta emot buketten kommer två män fram bakom henne. Genom buketten hinner han skymta en pistolmynning innan flera skott avlossas.

Gilbert faller ihop och de tre personerna avlägsnar sig snabbt. Ambulans tillkallas och den skjutne förs till sjukhus där han avlider efter några dagar. Motståndsrörelsen skickar ännu en likvidator till sjukhuset, beväpnad med kniv, för att fullborda mordet men kommer någon timme för sent.

Idag vet vi att kvinnan som sköt Gilbert hette Ella von Cappeln. Hon tillhörde en Holger Danske-grupp och hade deltagit i flera likvideringar. Ella kom ifrån en fin familj, hennes far var grosshandlare och hennes bror advokat. Själv hade hon tillbringat 11 år utomlands som nunna (!) och vid ett återbesök i Danmark träffat släktingar som var aktiva i motståndsarbetet. Hon drogs in i detta, började med delaktighet i sabotage och avancerade så småningom till att bli chef för en likvideringsgrupp.

”Flammen” träffade Ella von Cappeln sista dagen han var i livet och gratulerade henne till det lyckade mordet på Ernst Gilbert, som också fanns med på hans egen dödslista.

Mordet på Ernst Gilbert var en förkrossande nyhet för Jane. Att Jörgen Winkel dessutom svikit henne la ytterligare sten på bördan. Hennes sista brev till honom, som aldrig blev besvarat, ger en god bild av hennes sinnesstämning vid den här tidpunkten.

”Tack älskade Jörgen för de lyckliga stunder och dagarna som vi en gång varit tillsammans, utan att behöva tänka på vad onda och illvilliga människor satt ihop för att blott kunna skada. En sak är skönt att veta och det är, att minnen kan de inte riva ut ur ens hjärta, hur gärna de än skulle vilja göra det. Käre Jörgen, jag önskar Dig allt gott och all lycka, som det går att få i denna fattiga värld, som ibland kan vara så rik på både det ena och andra.

...

Kanske håller Du med mig, eller törs Du kämpa vidare mot alla dessa orättvisa människor, kanske får jag någon gång ett litet livstecken? Eller har Du kanske också gått över på deras sida? Om Du bara är lycklig och tillfreds, spelar det ingen roll, kanske Dina tankar någon gång skulle komma att stanna vid en liten flicka, som hette Jane, kanske var hon ändå inte så svart, som människor ville ha henne.”

Julhelgen 1944 tillbringar Jane i sitt föräldrahem. Även den förre visumchefen, Vilhelm Leifer, får storfrämmande till sin bostad: Svend Aage Geisler och Ingolf Asbjörn Lyhne. I motståndskretsar kända som Storebjörn och Lillebjörn. De var båda likvidatorer, kända för sin grymhet och hänsynslöshet. Storebjörn hade en burgen bakgrund, som son till en lädergrossist. Han kunde konsten att föra sig i finare sammanhang och charmade ofta kvinnor, men kunde blixtnsabbt slå om och visa upp en helt annan och råare sida.

Lillebjörn kom ifrån betydligt enklare förhållanden, var till synes tjock och fryntlig men ilsknade till för minsta småsak. Många betraktade honom som Storebjörns livvakt.

Själva hävdade de att de tillsammans deltagit i 57 likvideringar i motståndsrörelsen, men det verkliga antalet var betydligt mindre än så. Däremot hade de gått över gränsen för det lagliga vid ett flertal tillfällen. När de ertappats med svartabörshandel vid Tivoli vid ett tillfälle fick motståndsrörelsen nog av dem och skickade över dem till Sverige. De ansågs inte som riktigt rumsrena inom de egna leden.

Någon gång i slutet på december 44 och början på januari 45 börjar planerna på mordet ta form på allvar. ”Studenterna” Arne Sejr och Erik Kiaer är pådrivande. Den sistnämnda beskrevs i efterhand som en psykopat, närmast besatt av tanken på att få avrätta en spion. Båda arbetar tätt tillsammans med kapten Schou och löjtnant Mathiesen på danska underrättelsetjänsten. Att Vilhelm Leifer också hade ett finger med i spelet står utom allt tvivel.

Han är för övrigt en av få motståndsmän som ställs inför rätta efter kriget för mordet på Ernst Gilbert och mordförsöket på den tyske spionchefen Adolf Seiboldt. Det sistnämnda mordförsöket hade ”Flammen” stått för, han skadesköt tysken men denne svarade med att öppna eld med sin egen pistol och sårade i sin tur ”Flammen”. Frihetsrådet hade i ett tidigt skede förbjudit mord på tyskar i Danmark av rädsla för grymma repressalier emot civilbefolkningen.

Leifer hade onekligen motiv att tysta två vittnen som kände till hans affärer med tyskarna

innan han blev "tvättakta" motståndsman. Sannolikt var han även rädd för att Jane fått för information av Ernst Gilbert. Det var därför hans bulvan, John Ray, i sin tur försökt pumpa henne. Åtalet emot Leifer omfattade dock inte anstiftan för mordet på Jane eller mordförsöket på Gilberts sekreterare Elisabeth Lorentzen.

Det kan nämnas att danska motståndsrörelsen stod upp som en man för Leifer under rättegången och tog på sig ansvaret för handlingarna som "krigsnödvändiga" åtgärder. Leifer frikändes och fortsatte sin bana som advokat ända fram till 80-talet.

I boken *Efter drabet* av Peter Övig Knudsen, som kom ut 2008 berättar motståndsmannen och politifuldmäktig Volmer Nissen om Vilhelm Leifer. I fri översättning:

"Han (Leifer) ordnade under ockupationen så att flera av de människor som satt inne med farliga kunskaper om honom blev likviderade. Ernst Gilbert från Skandinavisk Telegrambureau skulle till exempel vara farlig för honom efter kriget eftersom de båda hade arbetat så tätt tillsammans. Därför blev Gilbert undanröjd."

På följdfrågan om detta inte är en grov beskyllning svarar Nissen:

"Jo, vi var säkra på detta. Vi träffade en ung man, som varit med om likvideringen av Gilbert. Han hade handlat i god tro och skakades, då vi förklarade de verkliga sammanhangen för honom."

Två andra spelbrickor plockades fram av danskarna. Polismannen i Malmö, Max Weiss, utsågs att organisera mordet på Jane Horney. Han var som tidigare nämnts ansvarig för en av de illegala rutterna mellan Danmark och Sverige. Bodil Frederiksen, som var bekant med kapten Schou, fick som uppgift att bekanta sig med Jane. Hon var några år yngre än Jane, såg bra ut och var ganska lik henne. I Köpenhamn hade hon tidigare arbetat som fotomodell och var troligen älskarinna till en högt uppsatt direktör som underhöll henne.

En motståndsman har beskrivit henne så här: "Bodil hade nästan inga vänner. Hon var mycket hård, tänkte bara på pengar. Hon måste haft speciella förbindelser så snyggt och elegant som hon var klädd."

Under januari månad 1945 började Bodil och Jane att umgås. Hon introducerades för Storebjörn och Lillebjörn, som hade gott om pengar, och frikostigt bjöd damerna på olika restauranger.

I synnerhet Storebjörn spelade ut hela sin charm emot Jane. Hur intresserad hon var av honom är omöjligt att säga. Kanske hon tog intryck när han skröt över hur betydelsefull han var i motståndskampen. Det finns inget skriftligt belägg på att hon var intresserad av honom på allvar och hon bjöd aldrig hem Storebjörn till föräldrahemmet.

Däremot var hennes lillasyster Britt-Marie med en gång när Jane träffade "Björnarna" ute på en lunch. De gjorde inget positivt intryck. I synnerhet Lillebjörn skulle hon inte ha velat vara ensam med, sa hon efteråt.

Den 11 januari var Jane bjuden till en gammal vän som hette Tore af Forselles, som var bosatt i Rönninge. Det var en improviserad fest dit det även kom flera danskar. Bland annat

Storebjörn och Lillebjörn. Sen var det ytterligare ett par stycken som värden tyckte såg ut som militärer.

När Tore var ute i köket kom plötsligt Lillebjörn in och drog upp en pistol och lade på bordet. ”Vad i allsin dar ska du med den till?” frågade han.

”Jag ska skjuta Jane!” svarade dansken med ett otäckt leende över läpparna.

I verkligheten förvandlades ”festen” till ett nattligt förhör där både militärerna och ”Björnarna” överöste Jane med frågor och påståenden. Ibland fick hon svara på dessa med en pistol riktad emot huvudet.

När Jane kom hem på morgonen efteråt berättade hon vad som hade hänt för föräldrarna. Hon spelade dock lugn och sa att hon hade klarat alla frågorna bra, och därmed var godkänd att åter börja arbeta för motståndsrörelsen.

Sista kvällen i Sverige, den 16 januari, gick en god vän till Jane in i en hotellfoajé och upptäckte henne där. Hon just hade avslutat ett telefonsamtal. Vännern upptäckte att hon grät och förstod att något tyngde henne. Jane berättade då att hon skulle resa till Malmö nästa kväll med danskt motståndsfolk och var rädd att utsättas för en fälla.

Johan Horney kom mycket väl ihåg sista dagen i hemmet, när Jane packade. Deras mor, Nina sa: ”Res inte Ebba (Janes dopnamn) reser du nu ser jag dig först i himlen.”

Jane var dock på gott humör när hon tog avsked med orden: ”Här går patrioten”.

En annan god vän till Jane, SE-fotografen Per Olow Andersson, som enligt egen utsägo, skjutsade Jane till Centralstationen fick en skymt av hennes reskamrater och fick en otäck känsla.

”Där stod två män, den ene en lång och tvåfagert sliskig typ, den andre en ’orangutang’. Och en kvinna som såg hård och utlevad ut. Med kall blick. Inte alls Janes typ. Jane avskydde att måla upp sig på det sättet. Men tydligen litade hon på de tre och följde med. Jag har ångrat hela livet att jag inte hindrade henne.”

På morgonen den 18 januari anländer ”Björnarna”, Bodil Frederiksen och Jane till Malmö. Bodil och Jane in på Grand Hotel, som är högkvarter för Studenternes Efterretningstjenste medan ”Björnarna” checkar in på Savoy.

Max Weiss, organisatören, får besked ifrån en motståndsmann på Grand Hotel att Jane med följeslagare har anlant. Weiss åker, i sällskap med Hjalmar Ravnbo, till Helsingborg och utverkar ett utresetillstånd hos polisen för Ravnbo och Bodil Frederiksen. Detta för att komma förbi avspärningarna till Höganäs hamn senare på kvällen. Sen fortsätter han till Höganäs och träffar skepparen Edvard Lyse och instruerar denne om vad som ska hända. Lyse vill ha skriftlig bekräftelse, men Weiss lovar på hedersord att ordern utgått ifrån danska säkerhetstjänsten genom kapten Schou.

Lyse och dennes medhjälpare, Erik Pedersen, uppmanas också att skaffa kedjor och tyngder för att sänka kroppen med till havs. Såväl Lyse, Pedersen som Hjalmar Ravnbo är med i ”Studenterne”, men har aldrig varit med om likvideringar tidigare.

Därefter återvänder Max Weiss till Malmö. Ännu återstår saker ordna. Bl.a. transporter ifrån

Malmö till Höganäs på kvällen samt att ge den utsedde likvidatorn, Hjalmar Ravnbo, den pistol med vilken han ska skjuta Jane Horney.

Under tiden har en överkonstapel Nordholm i Malmö fått reda på att Jane Horney befinner sig på Grand Hotel. Han känner till beskyllningarna emot henne och vet att hon svävar i livsfara där. Samtidigt har han ett horn i sidan på Jane. Anledningen är att han vid något tillfälle varnat en dansk för henne, vilket denne sedan talat om för Jane. Hon klagat då hos sin poliskontakt i Stockholm på att Nordholm brutit emot tystnadsplikten, vilket också var fallet. Nordholm anländer därför till Grand Hotel och varnar ”Studenterna”, bl.a. Arne Sejr, för att företa sig något emot henne på svensk mark. Annars skulle det stå dem dyrt.

Jane Horney och Bodil Frederiksen har vilat en stund på förmiddagen innan de går till en hårfrisörska. Ytterligare en kvinna som bor på hotellet följer med och ber om samma hårfärg och frisyr som Jane. Kvinnan heter Lily Kiaer och är mor till Janes dödsfiende Erik Kiaer. Hon kommer också att få en liten roll i dramat.

”Björnarna” har inbjudit till en supé på en restaurang framåt kvällen. Förutom de själva kommer Jane Horney, Bodil Fredriksen, Max Weiss och Lily Kiaer att närvara. Även Weiss’ hustru och en väninna till henne har gått till restaurangen för att få en skymt av kvinnan som ska dödas. Jane checkade ut på Grand Hotel redan på eftermiddagen samma dag. Hon har följaktligen fått veta att hon redan under påföljande natt skall få åka över sundet till Danmark.

Någon gång sent på kvällen kommer en, eller möjligtvis två, bilar som ska föra Jane, Bodil, Björnarna och Ravnbo till Höganäs. Det är inte klarlagt om det är taxibilar eller en polisbil det handlar om. När det gäller transporter av flyktingar händer det ofta att polisen ställde sina bilar till förfogande.

Jane har varit på gott humör under kvällen och verkade inte medveten om den livsfarliga situationen.

När bilen/bilarna anländer till Höganäs har tullaren och hamnvakten Gunnar Nilsson fått besked ifrån polisen i Helsingborg att två personer ska beviljas passage ner till hamnen. ”Björnarna” har alltså kopplats av vid något tillfälle under kvällen. Nilsson borde alltså ha reagerat för tre passagerare i bilen (Jane, Bodil, Hjalmar Ravnbo). Om vi istället utgår ifrån två – en man och en kvinna – uppstår frågan om det var Jane eller Bodil. Även detta har varit omöjligt att reda ut.

Ekipaget passerar den militära avspärningen och stannar slutligen vid en fiskebåt som heter Tärnan. Där väntar – eller anländer inom kort – Edvard Lyse och hans medhjälpare Erik Pedersen.

Huvuddragen i den s.k. Höganäsversionen går ut på att hela sällskapet på fem personer (Lyse, Pedersen, Bodil, Jane och Ravnbo) åker ut den blåsiga natten med ca 10 sekundmeters vindstyrka. Väl ute på internationellt vatten kallas Jane upp på däck, där man berättar att en annan båt skulle plocka upp henne.

Hjalmar Ravnbo kommer smygande bakom henne, tar fram pistolen och avlossar två skott. Jane faller ihop. Lyse och Pedersen hjälps åt att svepa in kroppen i en presenning, virar om

”paketet” med kättingar och slänger det överbord.

Frågan är hur sällskapet förklarar för militärposteringen, när de kom tillbaka, varför man åkte ut med två kvinnor och bara kom tillbaka med en? Hade polisen specificerat antalet kvinnor eller personer som skulle åka över sundet när de ringde till tullmannen?

Gunnar Nilsson gav flera olika versioner om samtalet och händelseförloppet i efterhand. Kanske mindes han inte. Eller så påverkades han av danska motståndsrörelsen, som han hade mycket goda förbindelser med. När han fyllde 50 år uppvaktades han av danskarna med en silverkanna som tack för gott samarbete genom åren.

Det finns också en strandversion, som bygger på att Jane och ”Björnarna” fortsatte norrut till Laröd. Där skulle Jane ha misshandlats och slutligen dödat av antingen dem eller några danska militärer/poliser med koppling till Kontaktudvalget. Kroppen skulle sedan ha lindats in i kedjor och förts ut i en liten motorbåt och sänkts några hundra meter ut ifrån Laröds brygga.

Den fråga som inställer sig är då är varför den utpekade likvidatören, Hjalmar Ravnbo, bröt samman omedelbart efter sin gärning. Den nästföljande dagen vistades han hos Max Weiss och både denne och hans dåvarande hustru vittnade i polisutredningen 1956-57 om att Ravnbo mådde fruktansvärt dåligt efter mordet.

Det finns ett otal andra berättelser om hur Jane Horney slutade sina dagar, men det gemensamma med dem är att de har en låg trovärdighet.

Nämnas kan också att det finns en överlevnadsteori, om att hon trots allt klarade sig ur situationen. I sista minuten byttes hon ut emot en annan kvinna har det påståtts. Under många år framöver påstod fler personer att de både sett Jane och talat med henne efter den 19 januari 1945.

Allra längst har ett danskt författarpär gått som i böcker och på sin hemsida hävdade att Jane levde i Storbritannien fram till för bara några år sen. De dokument och fotografier som åberopats som bevis för detta har i samtliga fall visat sig falska.

En omtänksam person som Jane hade aldrig låtit sina nära och kära leva i ovisshet under så lång tid.

Omedelbart efter mordet på Jane började motståndsrörelsen att lägga ut villospår och mörklägga hela historien.

Lili Kiaer köpte redan på kvällen den 18 januari en sovvagnsbiljett till Stockholm i Jane Horneys namn. Allt för att förvilla den svenska polisens utredning. ”Björnarna” åker till Lund dagen därpå där de bor på hotell och festar i flera dagar. Bodil Fredriksen, som var mycket lik Jane, befann sig under de kommande månaderna i Stockholm. En motståndsmän berättade långt efteråt att hon brukade uppträda som Jane både före och efter likvideringen.

Danskarna påstod i ett första skede, när svenska regeringen gjorde påstötningar, att Jane avrättats utanför Gilleleje omkring den 1 februari och att kroppen därefter sänkts i danskt terroterialvatten.

Man gav också ut en nidskrift i Danmark om ”Mästerspionen Jane Horney” där alla lögnen som tidigare spritts ut om henne nu samlats i pamflettform. Ordföranden i Frihetsrådet, Frode

Jakobsen blev sedermera socialdemokratisk minister med makt och myndighet. Han tillsatte ett utskott för särskilda angelägenheter, för att behandla de krav på kompensation som inkom ifrån anhöriga till några av de 400 personer som avrättats under kriget.

I bara enstaka fall medgavs misstag när personer med samma namn som angivare, eller som var lika dem utseendet, skjutits av motståndsmän. I det stora flertalet av fallen motiverades likvideringarna som "nödvändiga krigsåtgärder" varpå fallen skrevs av. Det fanns inte heller möjlighet att få upprättelse via rättsliga instanser.

För att ytterligare svartmåla Janes eftermäle efter kriget spriddes bilder på "fotofällan" till svenska tidningar som villigt nappade på dessa "bevis" på hennes landsförrädiska spioneri och äventyrslystnad.

Det har också talats om att Jane Horney hade "farliga kunskaper" om danska motståndsrörelsen, att hon kände till hemliga uppgörelser med tyskarna, Odessa-guldet, skeva vapenleveranser o.s.v. Samtliga dessa påståenden ska tas med mycket stor försiktighet.

Jane redovisade allt hon fick reda på till säkerhetspolisen, något mer än så kunde hon inte göra. I sitt förhållande till svenska myndigheter var hon beträffande sina kunskaper och iakttagelser öppen som en bok.

Faktum är att folk avrättades i Danmark med mycket lägre misstankegrad än den man hade emot Jane. Det kunde räcka med ett oförsiktigt yttrande på ett kafferep, någon anmälde detta till en motståndsgrupp som sedan av säkerhetsskäl avrättade den lösmynta.

En 17-åring som anmäls av en skolkamrat som medlem i nazistpartiet likviderades, trots att föräldrarna såg till att han omedelbart sa upp sitt medlemskap.

Ibland kunde det hända att en äkta make eller maka råkade få en skymt av gärningsmannen vid en likvidering. Det inträffade vid flera tillfällen att också den överlevande partnern sköts ner för att inte kunna lämna signalementet till polisen.

Det måste också sägas att den nazistiska Schalburg-kåren, hjälppoliserna (HIPO) och tyska Gestapo inte heller la fingrarna emellan. Grymheter och mord eskalerade alltmer i Danmark för att nå en topp kort före krigsslutet.

Tyskarna hade stor framgång i att riva upp motståndsgrupporna, tack vare många betalda angivare, och av de 6 000 motståndsmän (och kvinnor) som var med i motståndsrörelsen var endast några hundra aktiva. Resten hade fått ta sin tillflykt till Sverige.

Förlusten av danska människoliv under krigsåren uppgick till drygt 7 000 personer. Drygt 2 000 dog för att de på olika sätt gjort motstånd mot ockupationen. 113 motståndsmän avrättades efter tyska dödsdomar. Ca 2 000 danska sjömän omkom på grund av u-båtar, flygattacker eller minor. 2 000 av de 6 000 danskarna i Waffen-SS stupade. Vidare dog ungefär 600 danska medborgare i tyska koncentrationsläger.

Vid krigsslutet befann sig ungefär 250 000 tyska flyktingar i Danmark utöver militär personal. Dessa utplacerades över hela landet i olika läger. Ungefär 10 000 barn under 5 år dog efter krigsslutet, huvuddelen spädbarn. Danska Röda Korset och Läkarsällskapet vägrade att befatta sig med dem, trots att flertalet hade kunnat räddas med små insatser.

Det beräknas att mellan 6 000 och 8 000 barn föddes under kriget med en tysk far och en

dansk mor. Hur dessa behandlades av klasskamrater, lärare och grannar finns det nästan ingenting skrivet om. Däremot känner vi till att de s.k. tyskebarnen i Norge ofta fick uppleva en grym tillvaro under efterkrigstiden.

Den gamla generationen motståndsmän vilar nu i det tysta och en ny generation danska historiker och journalister ser på det förflutna med helt andra ögon än tidigare. Filmen *Under sanden* som kom ut 2016 är ett bevis på detta. Den handlar om tyska krigsfångar – ungdomar mellan 15-18 år – som tvingades röja landminor i Danmark efter kriget. Omkring hälften av de 1 000 ungdomarna omkom under röjningsarbetet.

Ibland brukar dessa kritiska röster sig för Modbevaegelsen och förkastar i princip allt som den danska motståndsrörelsen uträttade andra världskriget.

Detta är nog, trots allt, att gå ett steg för långt. Evakueringen av de danska judarna hade till exempel aldrig gått att genomföra utan en organiserad motståndsrörelse. Dessutom hade Danmark råkat illa ut som land om man fortsatt som lydlig krigsproducent till Tyskland fram till krigsslutet.

Under det sista krigsåret var det inte heller säkert att general Montgomery skulle hinna först till Danmark. Om Sovjetunionen hunnit före hade Danmark förvandlats till en stalinistisk diktatur med massdeportationer, folkomflyttningar och massmord som följd. I synnerhet hade den sovjetiska hämnden blivit fruktansvärd om Danmark betraktats som tyskallierat.

Mordet på den oskyldiga svenska medborgaren Jane Horney är och förblir dock en svart fläck på den danska motståndsrörelsens baner.

Att svenska politiker, och somliga av deras ja-sägare inom etablissemang, åtminstone tidigare har visat förståelse för de danska synpunkterna om ”det nödvändiga” i mordet och uttryckt att ”det var rätt att skjuta Jane Horney” är om möjligt en ännu större skam.

Mer än 70 år efter Janes död är det hög tid att återge henne människovärdet, hedern och tacksamheten för att hon konsekvent arbetade för humanitära ideal, men även för Sveriges – och Danmarks – bästa.

Slutorden lämnar jag till Jane Horney. En dikt som hon skrev i Berlin 1942 och speglar de vemodiga känslor hon hade då. Orden beskriver människorna och världen som den tedde sig då – i en vision som, tyvärr, fortfarande känns aktuell.

Det liv jag nu vill beskriva
är präglad av vemod och sorg,
tunga minnen där driva
likt dimmor kring ödelagd borg.
Tankarna söker och söker
ett ärligt och uppriktigt svar -
varför skall minnena spöka
och lämna blott vemodet kvar?

All världens nöjen jag prövat
och sökt genom dessa få tröst
men funnit att ensam jag strövat -
och druckit vid armodets bröst.
Naturens ackord jag hört ljuda
och skönt var det djurliv jag såg,
endast skapelsens krona -
människan – är tarvlig och låg.

Till människa har någon mig ämnat,
en nyck av en okänd makt,
som format en kropp,
men lämnat åt verket
ett drag av förakt.
Förståndet har skapar'n givit
för att vi skall sköta hans värld -
men gåvan missbrukad blivit -
och människorna levat i flärd.

Själva bestämmer de takten
i sin tävlan mot samhällets topp,
hänsyn för andra finns ingen – ty makten -
får den, som först kommer opp.
De stunder livet ger lycka
förbyts i vemod och kval
då man ser hur människorna smycka
sina låga livsideal.

Du människa, ditt mål är pengar,
och kanske Du bärgar din skörd,
men själens gyllene strängar
slet Du av för att ej bli störd.
Nu då Du rågat måtten
och äger makten – ja, allt,
nu har Du fallit till avgrundens botten,
ty hjärtat är öde och tomt och kallt.

Med sådana rorsmän i båten,
styr vi hän genom livets skär -
man slits mellan hoppet och gråten
när man vet varthän seglingen bär.

Jane Horney-Granberg

Göran Persson

Litteraturtips:

Jakten på Jane Horney
Stellan Olsson / Jan Moen
Wiken

Fallet Horney
Ulf Peyron
Norstedts

Danmark i krig
Bo Knarrström
Informationsutvecklarna förlag

Efter Drabet
Peter Övig Knudsen
Gyllendal

Sekreterarklubben
Jan Bergman
Norstedts